

זכה מואמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת ויקרא, פורים תשפ"ד שנה י | גליון מס' 526

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

פתחו שערים

דבר מוסד וגשיא 'בני אמונים'

הצלה משלמת בזכות ברכה משלמת

בימי הפורים כלנו חוגגים את הגס המפלא שבו זכה עמנו להצלה משלמת מפני גזרת המון הרשע. המון בקש להשמיד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, ולבסוף התהפכה גזרתו על ראשו, כשבחסד ה' זכו היהודים בנצחון משלם; בעוד היהודים הרגו רבבות משונאים ומבוקשי רעתם, מקרבם לא נפגע אפלו אחד.

חשבתי שנתן לתלות זאת בכחה של עגית אמן. הגס של פורים התגלגל פיזוע על ידי אסתר המלכה ומרדכי היהודי, אשר על אודותיהם מציגת המגלה שהקפידו על עגית אמן, וכפי שדרש בעל ה'שבט מוסר' מן הפסוק (אסתר ב ז): "ויהי אמן את הדסה היא אסתר", שמכך שנכתב "אמן" בכתיב חסר, למדנו שמרדכי חנף את אסתר להקפיד על עגית אמן (מנחת אליהו פרק לב). אף המלה אמן מרמזת לכך, שכן היא ראשי תבות: "גס מרדכי ואסתר", כפי שנכתב באחד המכתבים שהגיעו לשלחן מערכת העלון.

אפשר שמטעם זה מזכירים אנו ב'יצרות' לפרשת זכור את כחה של עגית אמן, באמרנו: "לשוערים ולשומרים ממנים, כל היום וכל הלילה מזמנים, להזכיר קדשת נוצר אמונים, להעריץ זכירת גוי שמר אמנים, ובשם ישראל מתכנים".

כמו במלחמת המון, כך במלחמת מזון. גם שם זכו ישראל בנצחון משלם, וכפי שהעידו היוצאים למלחמה בפני משה (במדבר לא ט): "ולא נפקד ממנו איש", ומדהים לגלות גם פאן רמז לזכות עגית אמן: "נפקד ממנו איש" - ר"ת אמן.

נראה שיש בכך בחינה של "מדה כנגד מדה", שכן כידוע, ברכה משלמת היא רק כזו שעונתה באמן, ולא יפלא אפוא שכאשר מקפידים לברך ברכה משלמת, זוכים בהצלה משלמת.

ככבשה הנתונה בין שבעים זאבים, כך נתון עם ישראל תמיד בסכנה קיומית, כפי שכלנו נוכחנו לאות בתקופה האחרונה. הבה נצעד בדרך של מרדכי ואסתר, נקפיד שכל ברכותינו ישלמו בעגית אמן, וללא ספק נזכה גם אנו לאות בישועה משלמת, בבחינת "ולא נפקד ממנו איש", אמן ואמן.

בתפלת "ולא נפקד ממנו איש",
שבת שלום,

298 213 מחולקת 111

פניני אמונים

פניני תכלה בפרשה

גזול אסור למזבח ואין לברך עליו

דבר אל בני ישראל ואמרת להם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה מן הקרן ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א ב)

מכך שהפסוק מכנה את המקריב בתאר "אדם" ולא "איש", דרשו חכמים (ויק"ר ב ז, הובא ברש"י): "הוא קרבןך דומה לקרבנו של אדם הראשון; מה אדם הראשון שהיה הכל ברשותו, לא הקריב לא מן הגולות ולא מן החמסים, אף אתה... אל תקריב לא מן הגולות ולא מן החמסים".

ולכאורה יש להבין: לשם מה נצרכת הדרשה האמורה לפסל קרבן גזול, הלא נתן ללמד זאת מפסוק מפרש בישעיה (סא ח): "כי אני ה' אהב משפט שיא גזל בעולה?"

פרש ה'חפץ חיים':

אכן, המעוט מ"אדם" אינו נצרך כדי לפסל בהמה גזולה לקרבן, אלא להוסיף ולהזהיר את האדם שלא יקריב אף בהמה שחברו נתנה לו מרצונו, אם היה זה מחמת שטעה בו וסבר שהוא תלמיד חכם וצדיק שמצוה להנותו מנכסיו. כפי שאדם הראשון בודאי לא הקריב ממנו שהגיע לידיו בטעות, שהרי צרכיו ספקו לו מיד צופה כל הנסתרות המכיר היטב את מצבו האמתי, כך עלינו להשמר ממנו שנתן לנו מחמת שטעו במעמדנו האמתי, כיון שיש בו "בחינת גזל".

כך באר ה'חפץ חיים' את שמבקשים אנו בברכת המזון: "ונא אל תצריכנו... לא לידית מתנת בשר ודם... שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד"; "לעולם ועד" הינו לעולם הבא (ראה רד"ק תהלים קיט מד), ולכאורה יש להבין, מדוע שנתביש בעולם האמת במתנת בשר ודם? אלא שכאמור, כאשר נאלץ אדם להזדקק למתנת בשר ודם, עלול הוא להתבע בעולם האמת, אם טעו בו, וכך תגרום לו בושה בעולם הבא (לב אליהו - בראשית עמ' ריא).

המפרשים הוסיפו והקשו בענין זה מכך

שבמסכת ספח (שם) דרשו חכמים את המלה "מכם" שבפסוק "אדם כי יקריב מכם", במשמעות "שלכם", ללמדך שקרבן גזול פסול, שהרי אינו של המקריב. ואם פו שבה ועולה התמיהה: לשם מה נחוצה הדרשה מהמלה "אדם" לפסל קרבן גזול?

פרש רבי הלל ליכטנשטיין מקולומביא:

רבי חיים פלטיאל בפרושו לתורה כתב שהמלה "מכם" היא בגימטריה מאה, ללמדנו שאמירת מאה ברכות ביום רצויה יותר מקרבנות הבאים מן הבמה מן הקרן ומן הצאן. לאור זאת יש לפרש שלכך נצרכים שני מעוטים לגזל בפסוק זה; תבת "אדם" פוסלת קרבן גזול מהקרבה על גבי המזבח, ואלו תבת "מכם" באה ללמד על האסור לברך על דבר גזול, וכפי שאמרו חכמים (ב"ק צד א) שהמברך על דבר הגזול - "אין זה מברך אלא מנאץ", ועליו נאמר (תהלים י ג): "ובצע [גזלך] ברה נאץ ה'" (מקרי דרדקי' אות יא).

עבודת ה' בחדש אלול

"ואם לא תגיע ידו די שה והביא את אשמו אשר חטא שתי תרים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעלה" (ה ז)

כתב רבנו אפרים, כי המלים: "אחד לחטאת ואחד לעלה" הן ראשי תבות "אלול" - רמז לכך שבזמן שבית המקדש היה קיים, כשהגיע חדש אלול היו הכל מתעוררים לשוב בתשובה ומביאים קרבנות לכפר על חטאיהם. והוסיף, כי אף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, מטל עלינו לכל הפחות להתעורר ולשוב בתשובה מתחלת חדש אלול.

בספר 'גני יוסף' (סי קלט אות ח) מבאר כי הזכרו בפסוק זה קרבנות חטאת ועולה, לפי ששניהם באים לכפר על חטאי האדם; עולה מכפרת על החוטא בהרהור (ויק"ר ז א), ואלו חטאת מכפרת על החוטא במעשה.

החיד"א מוסיף ודרש מרמז זה, כי חדש אלול מסגל "אחד לחטאת" - הן לתתן את אשר פגם באדם בחטאו, ו"אחד לעולה" - והן לעלות ולהוסיף כח ועז בתורה ובעבודת ה' (חומת אגד).

מלאכי אמן שהמליצו טוב

סמוך לחדרו של הרב המתינו עשרות יהודים שצפו להכנס אלי, אך עקב דחיפות הענין שלשמו באנו, הכנסנו באופן מדי. זו היתה לי הפעם הראשונה שבה זכיתי לראות את רבי משה פנים אל פנים ולשהות במחיצתו.

תחלה פתח התלמיד החולה ותאר בפני רבו את מצבו באופן כללי, ואת סאת הסבל שעוברים הוא ובני משפחתו. לאחר מכן, כשנתנה לי רשות הדבור, הרציתי לפני הרב את מצבו הרפואי המדיק. כשפרטתי את הנתות המצע ואת השלכותיו, הפתעתי לראות את הרב פורץ בככי נוגע ללב. נכר היה כי כואב הוא באמת בכאבו של תלמידו. כשסימתי שקע הרב בהרהורים, ולבסוף אמר כי פינו שהשאלה מרפאת וסבוכה הוא מבקש שהות של יום כדי שיוכל לעין בטרם יכריע בה.

למחרת שבנו, אני והחולה, לביתו של הרב. בני הבית זהו אותנו ומיד נתנו לנו להכנס. עם כניסתנו הרים הרב את ראשו מספרי ופסק בחדות: 'צריך לנתח!' אחר הביט אל תלמידו והבטיח: 'אשתדל להתפלל ולהתחנן בעבורך לרחמי שמים, שתזכה להאריך ימים בטוב ובנעימים'.

בתוכי תמהתי על פשר הקביעה. הפתעתי כשהרב הרגיש בכך, והוא חן אלי והסביר לי: 'הנתות שתעשה יוסיף לו לדברך ששה חדשים של חיים. בתקופה זו הוא יזכה לענות אמנים רבים על הברכות שישמע. מכל אמן נברא מלאך מליץ ישר שימליץ עליו שיזכה באריכות ימים. ועם כל כך הרבה מליצי ישר, בטוח אני שיפתחו בפניו שערי רחמים והוא יזכה להאריך ימים'.

כיון שחשתי באמונה העמקה שממנה נבעו דברי הרב, חלחלו הדברים אל לבי וערכתי את חשבון נפשי; הלא הרב הבין את חמרת מצבו של החולה, עבדה שבקש יום להתבונן בדבר. אם אחר זאת הוא משכנע שכה גדול הוא כח התורה והמצוות, עד שמצוה קלה פעגית אמן מסגלת לחולל פלאות כאלו, מדוע שלא אתחיל אף אני לקיים מצוות? מדוע שלא אקרי גם אני את עצמי במלאכי אמן שימליצו טוב עבורי ועבור משפחתי?!

חיי השתנו בעקבות מלה אחת, סכס הרופא, 'מלה קטנה בת שלוש אותיות, אך כזו שביקלטה לברא מלאכים וליצר שמירה והגנה מפלאה, המלה אמן!'

בשולי הספור צין הרופא, כי לאחר שהחולה נתח כהרעת רבו, אחר שכצווי רבו הקפיד על עגית אמן וכך ברא לעצמו רבבות מלאכים מליצי ישר שהצילו את חיי, זכה בנגוד לכל התחזיות להתאושש ולעמד על רגליו, ואף להאריך ימים בטוב ובנעימים.

דרכי משה, פרשת פי תבא

לחזרתו בתשובה נותרה עלומה. היו שחשבו שהמפנה בחייו חל לאחר שבתקף תפיקידו כרופא נתקל בנסים רפואיים רבים שמהם הפיר את בוראו, היו שסברו שפלאי הבורא העצומים הנגלים בגוף האדם הם שעוררוהו לשוב אל כור מחצבתו. מכל מקום לא היה מי שיזע להצביע בודאות על הנקדה שחוללה בו את המהפך הגדול.

פעם, ברגע של גלוי לב, נעתר הרופא לבקשת אחד ממידעיו שספר לו על הסבה שהביאה אותו לחזר בתשובה, וכך ספר:

'לפני שנים רבות נכנס למרפאתי יהודי שחלה אנושות. מצבו היה בכי רע, וסבלו כל יתאר. בטרם אתחיל בטפול ערכתי לו כמה בדיקות כדי לקבע את מצבו, והתוצאות לא היו מרנינות כלל. הן הראו שקצו ל"ע קרוב וימיו ספורים. אמנם היתה אפשרות לנתח אותו, אך ידעתי כי הנתות יאריך את חיי בלא יותר מחצי שנה נוספת, והסתפקתי אם כדאי לעשותו, משום שהיה פרוץ בסבל רב ואף בהוצאה כספית גדולה.

לשמע הנתונים שהצגו בפניו, התעגמו פניו של היהודי, והוא נראה היה אבוד וכואב. דמעה עלתה בזוית עיניו, כשהוא תנה בפני את הרהורי לבו: 'וכי מסמך אני להכריע בשאלה הרת גורל שפזו? - תהה, 'וכי בידי לפסק אם עלי לסבל סבל כל יתאר בשביל חיי שעה? הלא השאלה מרפאתי מוכוחתי וידעו! עלי לשאל אפוא אדם גדול כיצד לנהג. ומכיון שזכיתי בצעירותי ללמד אצל רבי משה פינשטיין, במתיבתא 'תפארת ירושלים', ברצוני לשאל בעצתו ולבקש את הכרעתו'.

לשמע דבריו נכמר לבי, ובהחלטה של רגע הצעתי לו להתלוות אליו כדי שאוכל להציג את מצבו הרפואי בפני הרב בצורה מדיקת.

באותו זמן אמנם לא היה לי משג בכחם של חכמי התורה, ואף לא הבנתי דעת תורה מהי, ואולם כשראיתי את דבקותו של האיש ברבו, הרגשתי צורך לסייע לו. לא אכחד כי בסתר לבי אף בקשתי פעם אחת לזכות לחזות בפני הרב הנערץ ששמו נהגה ביראת כבוד ברחבי העולם היהודי פלו, ולראות כיצד הוא מתחס לשאלה רפואית כה חמורה המנחת לפתחו. החולה שמח מאד בהצעתי, וכבר באותו יום נקבעה לנו פגישה בבית הרב.

לרגל יום השנה לפטירתו של אחד מגדולי הפוסקים בדור האחרון, רבי משה פינשטיין בעל האגרות משה, אשר נפטר בשנת תשמ"ו והוא בן צ"א שנים, נביא בזאת ספור נפלא המגלה טפח מהיחס המפלא שנתן רבי משה לערפה ולכחה העצום של עגית אמן. זהו ספוריה של אמן אחת שהצילה שתי נפשות - זו לחיים רוחניים, וזו לאריכות ימים

למחרת שבנו, אני והחולה, לביתו של הרב. בני הבית זהו אותנו ומיד נתנו לנו להכנס. עם כניסתנו הרים הרב את ראשו מספרי ופסק בחדות: 'צריך לנתח!' אחר הביט אל תלמידו והבטיח: 'אשתדל להתפלל ולהתחנן בעבורך לרחמי שמים, שתזכה להאריך ימים בטוב ובנעימים'.

מתיבתא תפארת ירושלים בניו יורק

ושנים בטובה.

הספור עוסק ברופא-מנתח יהודי ששמו יצא בכל העולם לשם ולתהלה. בבית החולים במנהטן שבו עבד נחשב לאחד מבכירי הרופאים, כזה שהיו צריכים להמתין זמן רב כדי להתקבל למרפאתו. חרף זאת לא גבה לבו, והוא נודע כמי שמתחס למטפליו בצורה אנושית ומתמסר להביא להם מזור ותרופה ככל שיש לאל ידו.

ברבות הימים זכה אותו רופא להתקרב לבוראו ולשוב בתשובה שלמה, ובערב ימיו אף עלה להתשוב בארץ הקודש. הסבה

הַפְסָקָה בְּדַבְרִים שֶׁיִּפְקְדְשֶׁה לְעִנֵּית אָמֵן

בין "ישתבח" ל"יוצר"

בין ברכת "ישתבח" לברכת "יוצר" מתר לענות אף אחר ההוספות שבקדיש, דהינו מבקשת "תתקבל" ואילך, וכן מתר לענות "ברוך הוא וברוך שמו"². ואולם בין קדיש ל"ברכו" מתר לענות רק אמן הנענית אחר ברכה, ואמן הנענית על עקר הקדיש, כדון העומד "בין הפְּרָקִים" של ברכות קריאת שמע³.

בין "ישתבח" ל"יוצר".

3. ה'דרכי משה' (נד ב) דן לגבי מי שצריך להפסיק לדבר מצוה לפני ברכת "יוצר", היכן נכון שיפסיק, האם בין פסוקי דזמרה לקדיש, או בין קדיש ל"ברכו". בתחלת דבריו הוא מביא בשם ה'כַּלְבּוֹ' (סי' ו) שהקדיש שנאמר אחר "ישתבח", שיהי לפסוקי דזמרה, והוא בא אחריהם כסיומם, ומסיק מכך שעדיף להפסיק בין קדיש ל"ברכו", כדי להסמיך את הקדיש לפסוקי דזמרה. ואולם בהמשך דבריו הוא מביא את דברי האור זרוע' (הלכות קריאת שמע סי' נב) בשם תשובות הגאונים שעדיף להפסיק בין "ישתבח" לקדיש, ואת דברי ספר 'מערכת אלהות' ש'על פי סתרי הקבלה' אין להפסיק בין קדיש ל"ברכו", שמדבריהם עולה שהקדיש הוא פתיחה לאמירת "ברכו" הנבא לאחריו. מתוך כך מסיק הרמ"א בהגהותיו ל'שלחן ערוך' (שם ג) שדין ההפסקה בין קדיש ל"ברכו", חמור מאשר בין "ישתבח" לקדיש, וראה 'משנה ברורה' (שם יג). ב'פסקי הסדור' להגרא"ח נאה (אות סה) כתב שיתכן שהמקור לתקנת בעל התניא בסדורו לומר בערבית "והוא רחום" קדם "שיר המעלות", הוא הכרעת הרמ"א כאן. שפ"ש שאין להפסיק בין קדיש ל"ברכו" בשחרית, כך בערבית אין להפסיק בין קדיש ל"ברכו" באמירת "והוא רחום".

ב'באור הלכה' שם הביא, שמדברי 'באור הגר"א' (שם) שכתב שמאמירת קדיש ואילך "הוא כהתחלת יוצר", עולה שבין קדיש ל"ברכו", אין דינו כעומד בין הפְּרָקִים של ברכות קריאת שמע, אלא כעומד באמצע הפרק.

1. מדברי הפוסקים (ראה 'שלחן ערוך' ורמ"א נד ג, ו'משנה ברורה' שם יא) עולה שדין ההפסקה בין ברכת "ישתבח" לברכת "יוצר" קל מדין ההפסקה בפסוקי דזמרה, ולפיכך כל מצוה שיפסיד אם לא יקיימה עתה, מתר לכתחלה לקיימה בין ברכות אלו. לכן העומד בין "ישתבח" ל"יוצר" מתר לו לענות אף אמנים שאין חייב מן הדין לענותו, אף לדעת הסוברים שאין לענותו באמצע פסוקי דזמרה (הלכות יום ביום' תפלה ח"ב, פרק ב הלכה כח; 'הלכה סדורה' ח"א עמ' פב הערה טז).

2. 'אשל אברהם' (בוטשאטש, סו א, ובמהדו"ת סי' נו); שו"ת ל'חם שלמה' (סי' לו). בספר 'הלכה סדורה' (שם הערה ה) דיק כן מלשונו של ה'דְּרָךְ הַחַיִּים' (דיני פסוקי דזמרה הלכה ד) שכתב: "ברוך הוא וברוך שמו אסור לענות באמצע פסוקי דזמרה", ומשמע שבין "ישתבח" ל"יוצר" מתר לענותו, וכן יש לדיק אף מלשונו של ה'קצור שלחן ערוך' (יד א) שכתב: "וברוך הוא וברוך שמו לא יאמר תוף פסוקי דזמרה", וכן כתב בשו"ת 'ביע אמר' (ח"ב סי' יד אות יד). אף בספר 'תהלה לדוד' (סי' קכד אות ד) סובר כן, ואולם הוא הוכיח מדברי 'שו"ע הרב' (קכד ח) שכתב שאין מפסיקים כדי לענות "ברוך הוא וברוך שמו בכל מקום שאסור להפסיק לדבר רשות", שלדעתו אין להפסיק לענותו אף בין "ישתבח" ל"יוצר", שהרי אסור להפסיק שם לדבר הרשות.

בשו"ת 'אגרות משה' (או"ח ח"ב סי' טז) כתב שאף שבפסוקי דזמרה אין לענות "ברוך הוא" בשמיעת קדיש, מכך מקום בין "ישתבח" ל"יוצר" מתר לענות. וראה שם שמשמע מדבריו ש"ברוך הוא וברוך שמו" עדיף מ"ברוך הוא", ואם כן לדבריו בנדאי מתר לענות "ברוך הוא וברוך שמו"

אגרת אמונים

מכתב מקורא נאמן

למערכת 'וכל מאמינים',

בהתקרב ימי הפורים הבעל"ט, מן הראוי להזכיר את דברי בעל ה'קב הישר' (פרק צט) המתייחס באופן מיוחד לגדל מעלת עניית אמן על ברכות המגלה, ומאריך לבאר שבכת עניית אמן על ברכות אלו יכול האדם לקבל השפעות גדולות בזמן קריאת המגלה. מן הראוי שכל אחד יענין בדבריו הקדושים והמעוררים, ובפרט שיום ההולא שלו חל בט"ו באדר ב' - פורים דמקפים.

חשבתי להביא רמז לדבריו הקדושים: הגה כידוע, לפני קריאת המגלה בלילה מברכים שלוש ברכות: "שהחיינו"; "שעשה נסים" ו"על מקרא מגלה". ואחר המגלה מברכים ברכה נוספת: "הרב את ריבנו". אחר כל אחת מארבע ברכות אלו פמונב עונים "אמן", ובסיעתא דשמיא גליתי כי כנגד אמנים אלו נרמזה תבת אמן לא פחות מארבע פעמים ברצף, בפסוק (אסתר ט כח): "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם". שהמתבונן ימצא, כי הגימטריה של ראשי התבות: א. "לא יעברו מתוך היהודים וזכרם"; ב. "יעברו מתוך היהודים וזכרם לא"; ג. "מתוך היהודים וזכרם לא יסוף"; ד. "היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם" - שוה לגימטריה של "אמן".

חפץ ה' ביצדכם יצליח להמשיך להגדיל תורה ולהפיץ מעלת עניית אמן בכל רחבי תבל, ומכם ילמדו וכן יעשו.

ברוך מילער - טורונטו, קנדה

נתן לשלח מכתבים לפקס שטמספרו 08-9746102 או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

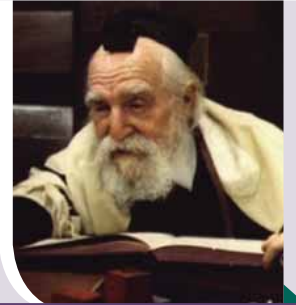

ונהפוך הוא

"העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דין של שבעים שנה" (תיקו"ז מ א).

אמן ר"ת "אנה מלטה נפשי" שבאמצעות עניית אמן ממלט אדם נפשו מגזרות רעות ('שארית מנחם' תהלים קטז ד).

בעל האגרות משה זצ"ל

ה'אגרות משה' י"ג באדר תשמ"ז

רבי משה פינשטיין נולד בשנת תרנ"ה בעיירה אוזדא שברוסיה, לאביו רבי דוד שכהן כרם העיירה. כיון שנולד בד' באדר, יום לדתו ופטירתו של משה רבנו, נקרא בשם משה.

בצעירותו למד תורה מפי אביו, והגיעו לגיל שתים עשרה, כאשר עבר אביו לכהן כרבה של סטרבו, נסע ללמד בסלוצק. בישיבת סלוצק קנה תורה מפי רבי פסח פרוסקין ומפי ראש הישיבה רבי איסר זלמן מלצר, וכבר אז נודע שמו לתהלה כעלוי מפלא הבקי בש"ס ופוסקים,

וכמתמיד עצום שכל עותותיו מקדשות לתורה. בהיותו כבן עשרים בלבד שב לאוזדא עיר מולדתו, בה התמנה לכהן כרבה, ובהמשך עבר לכהן כרבה של לובאן.

בשנת תרצ"ז, בהתגבר הרדיפות כנגד יהודי רוסיה, הגר רבי משה לניו יורק שבארצות הברית. מיד עם בואו החל למסר שעורים במתיבתא תפארת ירושלים באיסט-סייד שבמנהטן. שם הוא למד תלמידים הרבה, אולם התפרסם בעקר בזכות כח הפסק שבו נחן. כתב אלפי תשובות בכל חלקי התורה, אותן הדפיס בסדרת השו"ת הנודעת לתהלה 'אגרות משה'. שעוריו וחדושייו בכל מקצועות התורה נדפסו בסדרת ספריו 'דברות משה'.

אף שבשנותיו האחרונות ידע חלי ומכאוב, התאמץ עד יומו האחרון להמשיך בסדר יומו כרגיל. בליל י"ג באדר ב' תשמ"ו, צום תענית אסתר, הסתלק רבי משה לשמי רום והוא בן צ"א שנים. רבבות אלפי ישראל לואו בלילות ענק בניו יורק וברושלים, והוא נטמן בחלקת הרבנים בהר המנוחות שברושלים.

נפסקו להלכה ברמב"ם (תפלה טו ט) ובשו"ע או"ח (קכח כה). האגרות משה' מוכיח מכאן שעניית אמן אחר ברפת כהנים, חיובה מן התורה ומעכבת את הברכה, וכפי שמצינו שעניית אמן במעמד הברכה והקללה בהר גריזים ובהר עיבל היתה לעכובא. לפיכך כתב שאם אין מי שיענה אמן על ברפת הכהנים אין הם עולים לדוכן. ומוסיף האגרות משה', שמי שנמצא בעת ברפת הכהנים בבית הכנסת ואינו עונה אחריה אמן, אף שיכול היה לעשות זאת, "אינו בכלל הברכה", ולכך באפן שכל הנמצאים בבית הכנסת אינם עונים אמן, הדבר מעכב את הברכה, לפי שהיא נאמרת מבלי שיענו אחריה אמן (אגרות משה' או"ח ח"ב סי' לא).

אחד מתלמידיו של רבי משה שהזדמן לו לעמד בסמוך אליו בשעת ברפת כהנים, העיד כי התרגש לשמע את עניית האמן של רבי משה, שנאמרה בדחילו ורחימו ובקול מלא רגש (דרכי משה' נשא).

עניית אמן אחר ברפת אפיקורוס

האגרות משה' פוסק שאין לענות אמן אחר ברפת יהודי הכופר בה' ובתורתו, ואפלו כשאין לחשש שכיון בברכתו לשם עבודה זרה, שהרי אינו מאמין בעבודה זרה (ראה שו"ע או"ח רטו ב, ובמשנה ברורה' שם י).

את פסיקתו זו הוא מבסס על דברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (ו ח): "אפיקורוס ישראל שכתב ספר תורה, שורפים אותו עם האזכרות שבו, מפני שאינו מאמין בקדשת השם ולא כתבו לשמו, אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים. והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם". מדבריו נלמד שאפיקורוס המזכיר שם שמים בברכתו, אין משמעות להזכרתו, ונמצאת ברכתו כברכה בלא שם ומלכות, שעליה אמרו חכמים (ברכות יב א) שאין לה דין ברכה, ולפיכך אין עונים אחריה אמן (שו"ת אגרות משה' או"ח ח"ב סי' נ, ובאו"ח ח"ג סי' כא).

אמן על ברכה לא הגיונית

בשנותיו האחרונות השתתף רבי משה פינשטיין בשמחת ברית מילה לאחד מניניו. כאשר אחד מהדרשנים ברכהו שיזכה להאריך ימים ולהשתתף בחתנתו של הרך הנמול, ענה אחריו אמן בכל לבו, והסביר כשדמעות בעיניו: "אף שהנני זקן וחולה, ובדרך הטבע אין לברכה סכוי להתקיים, עניתי אחריה אמן בכל לבי. שהלא מצינו (בראשית יח טו) ששרה נתבעה על שצחקה בקרבה לשמע הבטחת המלאך שתפקד בבו, ופרש הרמב"ן (שם) שאף ששרה סברה שמדבר בבו אנוש, נתבעה מפני שהיה עליה לענות אמן אחר ברכתו. אף אני לא אמונע מלענות אחרים אמן בכל לבי, מה גם שמשיח צדקנו עשוי לבוא בכל רגע".

והוסיף ואמר: "מדברי הרמב"ן נתן ללמד הלכה למעשה, שאם לדגמה, נוקש עובר ארח אביון על הדלת, ולאחר שבעל הבית מעניק לו נדבה הוא מברכו בברכה לא הגיונית, אם לא יענה אחריו אמן עלולה להתעורר עליו קפדה, שהרי לא יפלא מה' דבר" (קונטרס 'מאן מלכי רבנו' [נדפס בראש שו"ת אגרות משה' ח"ח עמ' 34].

"צדיק שימר אמנים"

ספר אחד מתלמידיו של רבי משה פינשטיין: "באחת השבתות בקשתי לזרז את בני הקטן שבייט במורי ורבי וילמד ממנו כיצד יש להתפלל, ואמרת לי: 'אתן לה פרס נאה, אם תמצא את הרב מחסר ולו אמן אחת במהלך התפלה'. הילד נשמע לדברי, ובמשך כל התפלה וקריאת התורה עקב אחר הרב בדבקות. בסיומה חזר אלי ואמר לי: 'אבא, להבא תן לי משימה קלה יותר...' (דרכי משה' כי תבא).

אמן אחר ברפת הכהנים

בירושלמי (ברכות ה ד) מובא: "עיר שכלה כהנים הנושאים את פניהם... מי עונה אמן אחריהם? הנשים והטרי". דברי הירושלמי